

ČEŠTÍ ETNOGRAFOVÉ V ZAHRANIČÍ — PŘÍSPĚVEK K POVÁLEČNÝM DĚJINÁM OBORU

JOSEF KANDERT, NÁPRSTKOVO MUZEUM V PRAZE

Etnografy českého původu, pracující v zámoří a působící na zahraničních vysokých školách, jsme znali již v období mezi dvěma světovými válkami. Stačí vzpomenout např. na profesora Pavla Jáchyma Šebestu působícího v sousedním Rakousku, proslulého znalce lovecko-sběračských kmenů tropické Afriky a jihovýchodní Asie. Etnografii se v zahraničí zabývali i čeští antropologové meziválečného období — např. prof. Aleš Hrdlička a prof. Vojtěch Suk. Do zámoří zamířili i někteří z budoucích etnografů — jako např. Bohumil Holas — ještě na konci třicátých let, i když nejproduktivnější věk měli v zahraničí strávit až ve 40., 50. a 60. letech. Přesto je mezi oběma skupinami „našich“ etnografů z meziválečného a z poválečného období velký a zásadní rozdíl. Ti první byli neustále ve styku se svými kolegy doma, jejich práce byly běžně dostupné. Etnografové odcházející do zahraničí po II. světové válce většinou nadobro ztratili kontakt s českou etnografickou obcí, byli v našem prostředí jen málokdy zmiňováni a citováni a jejich práce jsou dodnes skoro neznámé. Tato neznalost vyplývá většinou ze záměrného a dlouhodobého zamlčování činnosti „emigrantských“ etnografů, bez ohledu na to, že někteří z nich psali o zdejší kultuře a společnosti.

Vznikaly tak absurdní situace. Německé práce ideologa české etnografické vědy padesátých let Otakara Nahodila se snad vůbec nedostaly do Čech, i když jeho starší tuzemská práce *Původ náboženství* (spolu s A. Robkem, Praha 1961) dále patřila mezi doporučenou literaturu studentů etnografie; o práci Petra Skalníka jsme se dozvíдали sice pravidelně, ale nepřímou, ze stránek časopisu „Sovětská etnografie“ a jediná poválečná monografie o společenských vztazích české vesnice — *Komárov Zdenka Salzmann a Vladimíra Scheuflera* — je úplně neznámá a nejspíše by se dala přirovnat ke „vzácným tiskům“. Uvážíme-li, že mnozí z exilových etnografů dosáhli během své profesionální kariéry významného postavení (Holí — Nahodil — Pospíšil — Salzmann univerzitními profesory, Pospíšil člen Akademie věd USA, Holas ředitelem Národního muzea a Etnografického ústavu Sierry Leone, Kupka rytířem Čestné legie ve Francii) a mnozí se výrazně zasloužili o rozvoj teorie a metodologie oboru, pak ono „mlčení“ o nich znamenalo velkou ztrátu pro vývoj tuzemské etnografie.

I když se nyní připravuje podrobný slovník českých etnografů, jehož hlavním redaktorem je prof. Richard Jeřábek, nebudu myslím na škodu připomenout si činnost kolegů, kteří si po roce 1945 budovali svou od-

bornou i lidskou existenci v zahraničí. V článku je řadím chronologicky, tak jak odcházeli z Československa do zahraničí a začínali působit jinde.

Roku 1946 odejel do Afriky ing. Bohumil (Bob) Holas (nar. 28. 9. 1909 v Praze, zemř. 18. 7. 1978 v Abidjanu), aby pokračoval v prohlubování svých znalostí o mimoevropských národech. Na Přední východ a do Afriky cestoval již před válkou a po návratu se, na konci 30. let a v letech čtyřicátých, prosadil v Praze jako sběratel mimoevropského umění. Po válce zamířil do Afriky, kde pracoval nejprve v dakarském Ústavu pro výzkum Afriky (IFAN) a zdejší výzkumná činnost ho přivedla ke studiu etnografie (roku 1950 získal doktorát filosofie na pařížské univerzitě). V prvním, dakarském období svého působení ve francouzské Africe se zabýval především studiem tradičních náboženství a vztahem těchto náboženství k pronikajícímu islámu. Zajímaly ho také kulturní a společenské důsledky existence náboženských systémů. Zhruba v polovině 50. let se Holasův zájem soustředil na obecné problémy africké kulturní historie a na problematiku kmenového umění západoafrických etnik. Podnikl celou řadu dlouhodobých výzkumů, především k Senufům, Baulům, Danům, Bétéům, Konům, Kissiům v Guinei, Libérii a na Pobřeží Slonoviny, jejichž výsledkem byly nejen pozdější monografie, ale také reprezentativní sbírky dnešního Etnografického muzea v Abidjanu. Během svého působení v Africe se stal Holas nejlepším a vlastně jediným skutečným znalcem kmenového umění Pobřeží Slonoviny; některé jeho práce jsou dodnes jediným pramenem pro poznání kultury a umění tamních etnik. Vedle řezbářství masek a soch se zabýval i uměleckým řemeslem a jeho poznání věnoval několik publikací. Od padesátých let byl ředitelem Národního muzea v Abidjanu na Pobřeží Slonoviny a od konce 60. let byl i ředitelem Etnografického ústavu Pobřeží Slonoviny. Vedle speciálních monografií, věnovaných jednotlivým výše zmíněným etnikům, je i autorem jediného přehledu etnického a lidového umění obyvatel Pobřeží Slonoviny. I když se do Československa již nikdy nevrátil, přesto přispěl k rozšíření afrických sbírek Náprstkova muzea částí svých sběrů.

Roku 1947 odejel studovat do Spojených států jazykovědu Zdeněk Salzmann (nar. 18. 10. 1925 v Praze). První terénní výzkum uskutečnil ještě jako student univerzity v Bloomingtonu mezi severními Arapahy ve státě Wyomingu. Ve své další profesionální dráze kombinuje přístup jazykovědce a etnografa a v duchu tradice americké kulturní antropologie střídá i „geografická pole“ svého zájmu: vedle arapažských Indiánů se věnuje výzku-

mu Čechů žijících v Rumunsku a výzkumům v jižních Čechách, kromě toho studuje život Indiánů Navaho a Hopi na jihozápadě USA. Je autorem arapažské abecedy a slovníku a v osmdesátých letech se výrazně zasloužil o záchranu arapažského jazyka, jemuž hrozil zánik díky silnému vlivu angličtiny pronikající ze všudypřítomných sdělovacích prostředků. Zdeněk Salzmann přednášel od roku 1968 antropologii (kulturní a sociální) na Massachusettské univerzitě v Amherstu, získal zde profesuru a z tohoto místa odešel na odpočinek.

Důležitou roli v Salzmannově profesionální dráze hrají jeho evropské výzkumy, jimž se věnoval od konce 60. let. Výrazně přispěl i k orientaci katedry v Amherstu na problematiku společností a kultur střední a jižní Evropy (s J. Halpernem a dalšími). Spolu s V. Scheuflerem publikoval i jedinou monografii o jihočeské vesnici v angličtině („Komárov“). Je také autorem bibliografie, která vyšla na Slovensku a v poválečném období se jako první (a také poslední) z našich amerikanistů pokusil o unifikaci přepisu názvů indiánských skupin Severní Ameriky (viz článek v „Naši řeči“).

V roce 1948 opustil republiku olomoucký rodák a tehdejší student práv na pražské Karlově univerzitě Leopold J. Pospíšil (nar. 26. 4. 1923). Po kratším pobytu v Německu dokončuje svá studia ve Spojených státech (1956 získává doktorát z antropologie) a trvale se usazuje na Yaleské univerzitě v New Havenu (Connecticut). První terénní výzkumy si „odbyl“ v Arizoně, u Indiánů kmene Hopi, pak ale odjíždí na Novou Guineu. Zde uskutečňuje dlouhodobý — třináctiměsíční — výzkum mezi Papuány Kapauku; materiály z tohoto výzkumu pak vytvářejí základnu jeho dalšího vědeckého růstu. K Papuánům Kapauku se pak opakovaně vrací v 60. a v 70. letech, ovšem kromě toho uskutečňuje i srovnávací výzkum u aljašských Eskymáků a od roku 1962 se průběžně věnuje výzkumu ekonomického systému tyrolských sedláků v Obernbergu. Rozsahem své činnosti pokrývá jak etnografické zpravodajství — byl např. Murdockovým informátorem pro etnografii Čech — tak i rovinu analytických a syntetických teorií ilustrovaných faktografií z terénních výzkumů, především od Papuánů Kapauku, pro něž je uznávanou a neustále citovanou autoritou.

Ve svých studiích se zabývá dvěma základními tématy: problematikou právních systémů a problematikou systémů ekonomických. Své právníké vzdělání vždy kombinoval se svou etnografickou specializací a tak se jeho doménou stalo především právo mimoevropských národů. Vedle rozborů konkrétních právních systémů Papuánů Kapauku, Eskymáků a dalších etnik je Leopold Pospíšil i autorem základních teoretických učebnic *Anthropology of Law* (1971) a *The Ethnology of Law* (1978). Je nutné připomenout i jeho kritické rozborů marxistického pojetí práva.

Stejně významný je i Pospíšilův přínos k poznání ekonomických systémů, jeho rozborů rodinné ekonomiky — jak novoguinejských Papuánců, tak tyrolských vesničanů — jsou vzorovými ukázkami vyhodnocení terénního materiálu. Svými studiemi *Kapauku Papuan Economy* (1963) a *The Kapauku Individualistic Money Economy* (1968) přispěl k zásadnímu rozvoji ekonomické etnografie-antropologie a patří k jejím zakladatelům.

Nakonec je třeba ještě zmínit jeho činnost jako ředitele etnografického muzea v New Havenu (Peabody museum), které stejně jako Yaleská univerzita patří k několika málo špičkovým institucím svého druhu ve Spojených státech.

V roce 1948 opustil Československo i malíř Karel Kupa (nar. 16. 3. 1918 v Praze). V Paříži studoval práva a na pařížské univerzitě získal i doktorát filozofie.

Během čtyř výzkumných cest k australským domorodcům, které uskutečnil v letech 1953 až 1967, se věnoval studiu jejich umění, především malbám na kůrách eukalyptu. Neomezil se však jen na toto úzké pole, ale ve svých pracích se zabýval i obecnými otázkami hodnotových systémů, přežíváním kulturních systémů apod. Během výzkumů nashromáždil jedinečnou sbírku obrazů (maleb na kůře), jejíž části jsou dnes uloženy v Basileji, v Paříži a v Hobartu na Tasmánii. Jako přední znalec tradičních australských kultur se zasloužil o vybudování reprezentativní sbírky v Musée des Arts Africaines et Océaniens v Paříži, kde až do svého pensionování vedl oddělení.

Na konci čtyřicátých let odešel z Československa do Austrálie i Jiří (George) Chaloupka. Třebaže etnografii a archeologii nikdy nestudoval, stal se díky dlouhodobým a důkladným terénním výzkumům jedním z předních australských odborníků na problematiku skalních maleb v severní části kontinentu. Zvláště významné jsou jeho práce vztahující se k datování maleb, stylů a lokalit.

V šedesátých letech odešel do emigrace (roku 1966) i prof. Ota Kar Nahodil (nar. 1. 12. 1923 v Praze), jeden z budovatelů a protagonistů české poválečné marxistické etnografie. V německém období svého života se vedle učitelské dráhy věnoval především rozpracování teorií kultury a s tím související problematikou teorie kulturních procesů a teorie tradice. Navázal tak vlastně na svou předchozí badatelskou činnost v Československu. V letech 1966 až 1968 přednášel na univerzitě v Mainzu, pak působil na univerzitě ve Freiburgu a na pedagogické škole v Lörschu. R. 1985 se stal profesorem na pedagogické fakultě ve Freiburgu a z tohoto místa odešel roku 1989 na odpočinek. V posledních letech se opět věnuje opakovaným výzkumům v sovětské střední Asii a na Dálném východě.

Roku 1968 odejeli pracovat do zahraničí další dva etnografové, Ladislav Holý z Etnografického ústavu v Praze a Milan Stuchlík z Náprstkova muzea, kteří se svými přednáškami na pražské katedře etnografie a folkloristiky pokoušeli od roku 1962 vybudovat obor obecné a mimoevropské etnografie. L. Holý nastupoval na místo ředitele Etnografického muzea v Livingstonu v Zambii a M. Stuchlík odjížděl přednášet na Universidad de Chile v Temucu. Oba se v sedmdesátých letech, po ukončení pracovních kontraktů, již do Československa nevrátili.

Ladislav Holý (nar. 4. 4. 1933 v Praze) během svého zambijského pobytu prováděl výzkum společenských vztahů u kmene Toka a kromě toho shromáždil i menší sbírku pro Náprstkovo muzeum. Při svém odchodu ze Zambie sbírku deponoval na velvyslanectví v Lusace a zde byla jako „majetek emigranta“ zničena. L. Holý pak v letech 1973 až 1979 přednášel na Queens university v Belfastu a od roku 1979 působí na univerzitě v St. Andrews ve Skotsku, kde je od roku 1987 profesorem. Během svého belfastského pobytu publikoval výsledky svých výzkumů u kmene Bertí, které začal v 60. letech ještě jako pracovník pražského etnografického ústavu. V 70. letech se také zaměřil na obecné problémy společenského vědomí, společenských norem a hodnotových systémů — na toto téma vydal spolu s Milanem Stuchlíkem několik základních prací, které výrazně ovlivnily vývoj celé britské sociální antropologie. Je také autorem učebnice *Comparative Anthropology* (1987).

Milan Stuchlík (nar. 28. 7. 1932 ve Vídni, zemř. 22. 12. 1982 v Belfastu) přednášel v letech 1968 až 1973 v Temucu (Chile), kde vybuvoval kvalitní

katedru etnografie. Vedle učitelských povinností vyplňoval jeho pracovní čas i intenzivní výzkum společenských vztahů a kultury Indiánů kmene Mapuče. Během výzkumu shromáždil i jedinečnou sbírku, reprezentující celou materiální kulturu zkoumaného etnika, kterou zaslal do Náprstkova muzea. Po převratu v Chile (1973) musel opustit zemi, a tak v letech 1973 až 1975 působil na univerzitě v Cambridge a v letech 1976 až 1982 (do své smrti) na Queens university v Belfastu. Společně — belfastské — období M. Stuchlíka a L. Holého vedlo ke vzniku několika zásadních teoretických prací, které jsem již zmiňoval. Na konci sedmdesátých let započal M. Stuchlík nový výzkum, tentokrát v severním Španělsku, na neštěstí ho již nestačil dokončit.

Roku 1976 odešel do emigrace i absolvent leningradské univerzity Petr Skalník (nar. 5. 7. 1945 v Praze), když ztratil zaměstnání na bratislavské univerzitě. Nejprve přednášel na univerzitě v Leidenu (1976 až 1981) a od roku 1983 působí jako afrikanista a etnograf na Univerzitě v Kapském Městě (JAR). Svůj čas dělí mezi učitelské povinnosti a výzkumy: v letech 1978 až 1986 prováděl terénní výzkum Nanumbů v severní Ghaně, od roku 1984 se věnoval i výzkumu burských rolníků a vinařů v lokalitě Franschhoek v Kapské provincii. V roce 1988 a 1989 pak uskutečnil výzkumné cesty do Lesotha a na Novou Guineu.

Ve své činnosti pokračuje ve směru, kterým se vydal ještě za působení v Praze a Bratislavě — zabývá se problematikou politické antropologie (např. otázky spojené s ranými státy) a srovnávacím studiem horských komunit, tedy ekologickou antropologií. Intenzivně se také zabývá odkazem díla Bronislava Malinowského. Jedním z cenných výsledků ghanských pobytů, z nichž zatím publikoval jen dílčí studie, je i kolekce etnografik pro Náprstkovo muzeum.

Tento stručný přehled jistě nepostihuje veškerou činnost našich kolegů působících v zahraničí: snad alespoň částečně zaplní bílá místa jejich osudů. V bibliografii, která je myslím nedílnou součástí tohoto přehledu, jsem se zaměřil jen na jejich odbornou činnost v „zahraničním“ období jejich životů. Práce, které publikovali před svým odchodem z Československa, je zpravidla možné najít v našich bibliografiích, a proto na ně odkazují. Oproti chronologickému řazení v textu článku jsou autoři v bibliografii, pro snazší orientaci, řazení abecedně.

Bibliografie je selektivní v tom smyslu, že jsem z ní vyřadil recenze a studie publikované podruhé či potřetí v reedících; přepracovaná vydání jsou ale do bibliografie zahrnuta. Vynechány jsou také práce vybočující z oborového rámce, např. Leopold Pospíšil je autorem řady politických článků a projevů určených americké veřejnosti i americkým krajanům. Při sestavování bibliografie jsem vycházel ze záměru seznámit naši etnografickou obec se širí i hloubkou badatelské činnosti našich „exilových“ kolegů, aby bylo možné z jejich prací vycházet, případně na ně v budoucnosti navázat. Úplné zhodnocení jejich činnosti, k němuž by byla třeba úplná bibliografie, je záležitostí některé z budoucích studií.

BIBLIOGRAFIE

Holas Bohumil

1946 — *Quelques recettes employées au Sénégal pour provoquer les rêves.*
Notes africaines, no. 32 Oktober.

- 1947 — *Danses masquées de la basse cote.*
Études quiniennes, no. 1.
— *Denkongo, dieu de la foudre des Kissi.*
Notes africaines, no. 36 Oktober.
— *L'autel d'un chasseur Loundi.*
Notes africaines, no. 36 — Oktober.
— *Fabory, dieu des chasseurs Loundi.*
Notes africaines, no. 36 Oktober.
- 1948 — *Masque Do des Baoulé-Aitou.*
Notes africaines, no. 38 April.
— *Lieux de sépulture chez les Loundi (Guinée française).*
Notes africaines, no. 38 April.
— *Le Bla des Gouro-Wadié (Cote d'Ivoire).*
Notes africaines, no. 38 April.
— *Teinturiers Mossi a Dimbokro.*
Notes africaines, no. 38 April.
— *Le masque Komo de Korodou (Guinée).*
Notes africaines, no. 39 Juli.
— *Moyens de protection magique chez les Lébou.*
Notes africaines, no. 39 Juli.
— *Sur la patronymie Baoulé.*
Notes africaines, no. 39 Juli.
— *Divination au moyen de lacets chez Baoulé.*
Notes africaines, no. 39 Juli.
— *Le divorce chez les Dagari (Haute Volta).*
Notes africaines, no. 39 Juli.
— *Sakara, divinité protectrice du pays Baoulé.*
Notes africaines, no. 40 Oktober.
- 1949 — *La circoncision dans le pays Kissi (Haute Guinée française).*
Acta tropica, VI, no. 4.
— *Les monstres du Cavally.*
Notes africaines, no. 41 Januar.
— *Pour faire tomber la pluie (Togo du nord).*
Notes africaines, no. 41 Januar.
— *Deux modeles de 'Calendrier de semaine' observés en Libéria.*
Notes africaines, no. 42 April.
— *A propos de l'étymologie du Komo.*
Notes africaines, no. 42 April.
— *La clef des songes des musulmans sénégalais.*
Notes africaines, no. 42 April.
— *Notes sur le vetement et la parure Baoulé.*
BIFAN XI, no. 3—4 Juli—Oktober.
— *Vetements d'écorce (Cote d'Ivoire).*
Notes africaines, no. 43 Juli.
- 1950 — *Un philtre d'amour Guéréz.*
Notes africaines, no. 47 Juli.
— *Note préliminaire sur les fouilles de la grotte Blande.*
BIFAN XII, no. 4 Oktober.
— *Pince-amulette des Guéréz (Haute Guinée française).*
Notes africaines, no. 48 Oktober.
- 1951 — *L'homme noir d'Afrique.*
Dakar
— *Mise au point de l'article 'Sur la patronymie des Baoulé de la Cote d'Ivoire'.*
Notes africaines, no. 49 Januar.
— *Aspects modernes de la circoncision rituelle et de l'initiation ouest-africaines.*
Notes africaines, no. 49 Januar.
— *Note préliminaire sur les vestiges d'un peuplement ancien dans la région d'Aboudé (cercle d'Agboville, Cote d'Ivoire).*
Bull. et mém. de la Societé d'anthropologie de Paris, II, Xe série, fasc. 4—6.
— *Sur l'utilisation rituelle des statuettes funéraires au royaume de Krinjabo (Cote d'Ivoire).*
Acta tropica VIII, no. 1.
- 1952 — *Portes sculptées du musée d'Abidjan.*
Dakar
— *Peatiques divinatoires Kissi (Guinée française).*
BIFAN XIV, no. 1.
— *Qui connaît l'origine des ces statuettes de poterie?*
Notes africaines, no. 53 Januar.
— *Le Kouna: Un cas de prophylaxie magique contre des décès consécutifs de femmes enceintes dans le pays Guéréz.*
Notes africaines, no. 53 Januar.
— *Une 'Génitrix' Baoulé.*
Acta tropica IX, no. 3.
— *Mission dans l'est libérien. Résultats démographiques, ethnologiques et anthropométriques.*
Dakar

- *Échantillons du folklore Kono (Haute Guinée française)*.
Études guinéennes, no. 9.
- *Inscriptions sur les véhicules automobiles à Abidjan*.
Notes africaines, no. 54 Avril.
- *Les masques Kono (Haute Guinée française); leur rôle dans la vie religieuse et politique*.
Paris
- 1953 — *Et les fleches entrent en jeu ... (Schéma d'un combat coutumier en pays Lobi)*.
Notes africaines, no. 58 Janvier.
- *Remarques sur la valeur sociologique du nom dans les sociétés traditionnelles de l'ouest africain*.
J. de la Société des africanistes XXIII, fasc. 1—2.
- *Décès d'une femme Guerzé (cercle de Nzérékoré)*.
Africa XXIII, no. 2. Avril.
- *Labilé Zogbilagbé raconte son initiation*.
Notes africaines, no. 58 Avril.
- *La Goumbé, une association de jeunesse musulmane en basse Côte d'Ivoire*.
Kongo-overzee XIX, no. 2—3.
- *Sur la position des religions traditionnelles dans l'ouest africain*.
Le monde non chrétien, no. 26 Juni—Juli.
- *En marge de l'étude d'un culte ouest-africain*.
Le monde non chrétien, no. 27, 28, Juli, September.
- *Nouvelles fouilles à l'abri sous roche de Blande (Guinée)*.
BIFAN XV, no. 4.
- 1954 — *Quelques réflexions sur les méthodes et l'organisation de la recherche ethnographique. État actuel de la question en France*.
Zaire, no. 4.
- *Bref aperçu sur les principaux cultes syncrétiques de la basse Côte d'Ivoire*.
Africa XXIV, no. 1.
- *Encore un problème: l'orthographe des termes vernaculaires*.
Notes africaines, no. 62 Avril.
- *Changements modernes de la pensée religieuse Baoulé (Côte d'Ivoire)*.
Le monde non chrétien, no. 31 Juli—September.
- *Les peuplements de la Côte d'Ivoire*.
Cahiers Charles de Foucauld 35.
- *Note sur l'apparition du 'Vide spirituel' en Côte d'Ivoire et sur ses conséquences*.
Revue de psychologie des peuples IX, no. 4.
- *Sur quelques divinités Baoulé (Côte d'Ivoire)*.
Comptes rendus de la conférence internationale des africanistes accidentaux, Madrid.
- *Le culte de Zié. Éléments de la religion Kono (Haute Guinée française)*.
Dakar
- 1955 — *De nouveaux cas de cynophagie en Afrique occidentale*.
Notes africaines, no. 65 Janvier.
- *La Nia: Changements spirituels modernes d'une société ouest-africaine*.
Acta tropica XII, no. 2.
- *Nom, invocation, prière. Transposition du problème général sur le terrain des recherches négro-africaines*.
BIFAN, série B, XVII, no. 1—2.
- *Sur la présence de la pensée totémique en Afrique noire. Position théorique de la question exemple des Kono (Haute Guinée française)*.
Garcia de Orta III, no. 4.
- *Quelques remarques complémentaires autour de la circoncision Kissi*.
Études guinéennes, no. 13.
- 1956 — *Un jeu d'enfants Gouro: le téné*.
Notes africaines, no. 71 Juli.
- *Sur quelques divinités Baoulé de rang inférieur: leurs figurations, leur rôle liturgique*.
BIFAN, série B, XVIII, no. 3—4.
- *Fondements spirituels de la vie sociale Senufo*.
J. de la Société des africanistes XXVI, no. 1—2.
- *Le prosélytisme en Côte d'Ivoire*.
La vie intellectuelle XXVIII, Dezember.
- 1957 — *Le paysannat africain devant le problème des cultures industrielles. L'exemple des Oubi (Côte d'Ivoire)*.
Revue de l'Institut sociologique Solvay, no. 2.
- *Un document authentique sur Samory*.
Notes africaines, no. 74 Avril.
- *Note sur la fonction rituelle de deux catégories de statues Senufo*.
Artibus Asiae XX, no. 1.
- *L'évolution du schéma initiatique chez les femmes Oubi (région de Tai, Côte d'Ivoire)*.
Africa XXVII, no. 3.
- *Pour le développement des sciences humaines en Côte d'Ivoire*.
Abidjan-matin, 6. August.
- *Traditions africaines: les Senufo gardent jalousement les secrets ancestraux de leur initiation*.
Bingo no. 59, Dezember.
- 1958 — *Populations de l'A.O.F.: types de civilisation*.
Les Guides bleus, Afrique occidentale française et le Togo.
Paris
- *Arts et artisanat en A.O.F.*
Les Guides bleus, Afrique occ. française et Togo.
Paris.
- *Alatangana: the Kono creation myth*.
Black Orpheus, no. 2 January.
- *Le monde invisible, inspiration des arts rituels*.
Abidjan-matin, 3. November.
- 1959 — *Senufo sculpture*.
Black Orpheus, no. 5, Mai.
- *Les insectes dans les poids à peser l'or Achanti-Baoulé*.
Science et nature no. 34, Juli—August (spolu s André Villiers).
- 1960 — *La création du monde. Comédie cosmologique*.
Paris.
- 1961 — *Changements sociaux en Côte d'Ivoire*.
Paris.
- 1962 — *Le Toura. Une civilisation montagnarde de Côte d'Ivoire*.
Paris.
- *Où vont les cultures africaines?*
Africa no. 23, Marz-April (Dakar—Abidjan).
- *La conception du monde et de l'individu chez les Senufo*.
Connaissance du monde no. 48.
- 1964 — *Organisations socio-religieuses en Afrique noire*.
BIFAN, série B, XXVI, no. 1—2.
- *Réflexions sur la religiosité du noir*.
Le monde non chrétien, no. 70 April—Juni.
- *Une aventure de l'esprit: les arts de l'Afrique*.
Balafon no. 1, Oktober.
- *Les poids à peser l'or*.
Notes africaines, no. 104 Oktober.
- *Mythologies des origines en Afrique noire*.
Diogene no. 48, Oktober—Dezember.
- *Religions du monde: l'Afrique noire*.
Paris.
- *Sorcellerie et divination en Afrique noire*.
Connaissance du monde no. 69.
- *Le séparatisme religieux en Afrique noire: l'exemple de la Côte d'Ivoire*.
Paris.
- 1965 — *Ancêtres, garants de l'ordre social*.
Notes africaines, no. 105 Janvier.
- *Le bois, matière première des accessoires cérémoniels en Côte d'Ivoire*.
African systems of thought, results of the 3rd Int. African Seminar, Oxford.
- *Éléments du système spirituel Bété*.
Présence africaine no. 53.
- *Les esprits des ancêtres inspirent les arts des vivants*.
Balafon no. 3, Juli.
- *La Côte d'Ivoire: passé — présent — perspectives*.
Paris.
- 1966 — *Arts de la Côte d'Ivoire*.
Paris.
- *Les Senufo (y compris les Minianka)*.
Paris.
- 1967 — *Le concept de la déité chez les Krou (région de Tabou, Côte d'Ivoire)*.
Paideuma XII.
- *Arts traditionnels de la Côte d'Ivoire*.
Abidjan—Paris.
- 1968 — *Le sacré dans la vie sociale: l'exemple des Senufo*.
Diogene no. 61.
- *Les dieux d'Afrique noire*.
Paris.

- *L'imagerie rituelle en Afrique noire*. BIFAN, série B, XXX, no. 2.
- *L'image du monde Bété*. Paris.
- *Image du male au centre de la vie spirituelle Krou (Cote d'Ivoire)*. Cultures et développement I, no. 1.
- *L'imagerie rituelle en Cote d'Ivoire*. African Arts I, no. 2.
- *Aux sources de la tradition orale: figures de l'imagination mystique Krou*. L'Afrique littéraire et artistique no. 1. (Dakar—Paris).
- *Proverbe, expression de la sagesse populaire Bété (Cote d'Ivoire)*. Notes africaines, no. 119 Juli.
- 1969 — *Animaux dans l'art ivoirien*. Paris.
- *Sculptures ivoiriennes*. Abidjan.
- *Sculpture Sénoufo*. Abidjan.
- *Masques ivoiriens*. Abidjan.
- *Arts de la Cote d'Ivoire: les trésors du musée d'Abidjan*. Vevey.
- 1970 — *La Cote d'Ivoire a Vevey*. Entente africaine, no. 2 November.
- 1971 — *La pensée africaine*. Paris.
- *Werke und Artikel über afrikanische traditionelle Kulturen 1946—1971*. Paris.
- Holý Ladislav
- 1971 — *Zambian traditional art*. Zambia Information Service, Lusaka.
- 1972 — *Residence among the Berti*. In: Cunnison, I. + W. James (eds.): Essays in Sudan Ethnography presented to Sir E. Evans—Pritchard, 58—70, London.
- 1974 — *Neighbours and Kinsmen. A study of the Berti people of Darfur*. London.
- *On some methodological problems of cross-cultural comparison*. J. of comparative family studies V, 57—60 (spolu s J. Blacking).
- 1975 — *Emil Holub's travels north of the Zambezi 1885—1886*. Manchester (výběr textu a odborná redakce).
- 1976 — *Knowledge and behaviour*. In: Holý, L. (ed.): Knowledge and behaviour, 27—45, Belfast.
- *Sorcery and social tensions: the Cewa case*. In: Holý, L. (ed.): Knowledge and behaviour, 47—64, Belfast.
- *Kin groups, structural analysis and the study of behaviour*. Annual Review of Anthropology 5, 107—131.
- 1977 — *Toka ploughing teams: towards a decision model of social recruitment*. Queen's Univ. Papers in Social Anthropology 2, 49—73.
- 1979 — *The segmentary lineage structure and its existential status*. In: Holý, L. (ed.): Segmentary lineage systems reconsidered, 1—22, Belfast.
- *Nuer politics*. In: Holý, L. (ed.): Segmentary lineage systems reconsidered. 23—48, Belfast.
- 1980 — *Drought and change in tribal economy: the Berti of northern Darfur*. Disasters IV, 65—71.
- 1979 — *Changing norms in matrilineal societies: the case of Toka inheritance*. Queen's Univ. papers in Social anthropology 3, 83—105.
- 1981 — *The structure of folk models*. (spolu s M. Stuchlíkem) In: Holý, L. + M. Stuchlík (eds.): The structure of folk models, 1—34, London.
- 1983 — *Actions, norms and representations. Foundations of anthropological inquiry*. Cambridge (spolu s M. Stuchlíkem).
- *Reply to reviews of L. Holy and M. Stuchlík, The structure of folk models*. Current Anthropology 24, 89—100.
- 1984 — *Theory, methodology and research process*. In: Ellen, E. (ed.): Ethnographic research: a guide to general conduct, 13—34, London.
- *Berti*. In: Weekes, R. V. (ed.): Muslim peoples: A world ethnographic survey. 158—162, Westport.
- 1985 — *Fire, meat and children: the Berti myth, male dominance and female power*. In: Overing, J. (ed.): Reason and morality, 180—199, London.
- *Groups*. In: Kuper, A. + J. Kuper (eds.): The Social science Encyclopedia, 346—347, London.
- *Power, agnation and marriage in the Middle East*. In: Fardon, E. (ed.): Power and knowledge, 103—125, Edinburgh.
- 1986 — *Strategies and Norms in a changing matrilineal society: Descent, succession and inheritance among the Toka of Zambia*. Cambridge.
- 1987 — *Economic strategy and household viability in a dry savannah agricultural society: Berti of Darfur*. In: Mohamed Salih, M. A. (ed.): Agrarian change in the central rainlands: Sudan, 36—65, Uppsala.
- *Decline of reciprocal farm labour among the Berti*. In: Manger, L. (ed.): Communal labour in the Sudan, 26—52, Bergen.
- *Description, Generalization and Comparison: Two paradigms*. In: L. Holý (ed): Comparative Anthropology, Oxford, 1—21.
- 1988 — *Cultivation as a long-term strategy of survival: the Berti of Darfur*. In: Johnson, D. + D. Anderson (eds.): The ecology of survival: case studies from Northeast African history, 135—154, London.
- *Gender and ritual in an Islamic society: the Berti of Darfur*. Man 23, 469—487.
- 1989 — *Kinship, honour and solidarity: Cousin marriage in the Middle East*. Manchester.
- Chaloupka Jiří
- 1977 — *Aspects of the chronology and schematization of the prehistoric sites of the Arnhem Land Plateau*. In: Ucko, P. J. (ed.): Form in indigenous Art, 243—259, Canberra.
- 1984 — *From Paleart to casual paintings*. Darwin.
- Kupka Karel
- 1958 — *Kunst der Uraustralier. Führer durch das Museum f. Völkerkunde und Schweiz*. Basel.
- 1962 — *Un art a l'état brut*. Lausanne. (Anglický překlad Dawn of Art. Painting and Sculpture of Australian Aborigines, Sydney 1965).
- 1969 — *Australie, osobnost primitivního malíře*. Praha (katalog výstavy).
- 1972 — *Les peintres aborigenes d'Australie*. Paris.
- 1981 — *Un art sans âge (Peinture aborigene australienne)*. In: Le recherche en sciences humaines. Humanites 1979—1980, 141—143, Paris.
- Nahodil Otakar
- 1968 — *Mother Cult in Siberia*. In: Diószegi, V. (ed.): Popular Beliefs and Folklore Tradition in Siberia, 459—477, Bloomington.
- 1970 — *Kultur und Humanität. Prolegomena einer Theorie der Kultur*. Bad Krozingen.
- 1971 — *Menschliche Kultur und Tradition. Kulturanthropologische Orientierungen*. Aschaffenburg.
- 1982 — *Universale Kulturprozesse und Probleme der Menschenrechte*. In: Filosofia del Derecho y Filosofia de la Cultura. Memoria del X Congreso Mundial Ordinario de Filosofia del Derecho y Filosofia Social, Bd. VIII, 173—184, Mexico.

- 'Kapauku Papuans and their law' in retrospect. APLA Newsletter of the Association for political and legal anthropology 5, 2, 3—7.
- 1982 — *Anthropologie des Rechts*. München.
— *Ritual of corruption*.
Reviews in anthropology IX, 3, 223—230.
- 1984 — *Empirická kritika marxismu*. Proměny XXI, 1, 44—59.
— *Anthropology and science*. Kosmas II, 2, 49—72.
— *Myth in political anthropology*.
Reviews in anthropology XI, 1, 20—28.
- 1985 — *Law*. Quaderni Fiorentini XIV, 23—75.
— *Empirical Critique of marxist theories of law and social control*.
IN: James, D. Ch. (ed.): The Windsor Yearbook of Access to Justice, 3—38.
- 1986 — *Tuma Tuba Botukebo: Sokolská jednota Botukebo*. Tyršův odkaz, Toronto, 135—140.
- 1987 — *Le droit comme concept of opérational fondé empiriquement*.
In: Droit et cultures 13, 5—23.
- Salzmann Zdeněk:
- 1950 — *A method for analyzing numerical systems*.
Word 6, 78—83.
— *An Arapaho version of the Star Husband tale*.
Hoosier Folklore 9, 50—58.
— *Arapaho tales I*. (spolu s Joy Salzmann)
Hoosier Folklore 9, 80—96.
- 1951 — *Contrastive field experience with language and values of the Arapaho*.
Inter. Journal of American Linguistics 17, 98—101.
- 1952 — *Arapaho tales II*. (spolu s Joy Salzmann)
Midwest Folklore 2, 21—42.
- 1954 — *The problem of lexical acculturation*.
Inter. Journal of American Linguistics 20, 137—139.
- 1956 — *Arapaho I: phonology*.
Inter. J. of American Linguistics 22, 49—56.
— *Arapaho II: texts*.
Int. J. of American Linguistics 22, 151—158.
— *Arapaho III: additional texts*.
Inter. J. of American Linguistics 22, 266—272.
- 1957 — *Arapaho tales III*.
Midwest Folklore 7, 27—37.
- 1959 — *Arapaho kinship terms and two related ethnolinguistic observations*.
Anthropological Linguistics 1, 9, 6—10.
- 1960 — *Cultures, languages and translations*.
Anthropological Linguistics 2, 2, 43—47.
— *Two brief contributions toward Arapaho linguistic history*.
Anthropological Linguistics 2, 7, 39—48.
- 1961 — *On the anthropological aspects of education at Verde Valley School*.
Verde Valley School Newsletter no. 30 — January.
— *Czech literature before Hus*.
(soukromý tisk)
— *Arapaho IV: interphonemic specification*.
Inter. J. of American Linguistics 27, 151—155.
— *Bibliography of works on the Arapaho division of Algonquian*.
Inter. J. of American Linguistics 27, 183—187.
— *Concerning the assumed I-sound in Arapaho*.
Plains Anthropologist 6, 270—271.
- 1962 — *Developing character through anthropology*.
The Independent School Bulletin, Series of 61—62, no. 3, 11—13.
- 1963 — *A sketch of Arapaho grammar*.
Ms, Ph. D. dizertace, Indiana University.
- 1965 — *Arapaho V: noun*.
Inter. J. of American Linguistics 31, 39—49.
— *Arapaho VI: noun*.
Inter. J. of American Linguistics 31, 136—151.
— *Fieldwork at Verde Valley School*.
Verde Valley School Newsletter no. 33 — August.
- 1967 — *Arapaho VII: verb*.
Inter. J. of American Linguistics 33, 209—223.
— *Some aspects of Arapaho morphology*.
National Museum of Canada, Bulletin 214, 128—134.
- *On the inflection of transitive animate verbs in Arapaho*.
National Museum of Canada, Bulletin 214, 135—139.
- 1969 — *Anthropology*.
New York.
— *Teacher's manual and resource guide for use with Anthropology*.
New York.
— *New directions in cultural anthropology*.
Word Order 3, 4, 38—44.
— *Salvage phonology of Gros Ventre (Atsina)*.
Inter. J. of American Linguistics 35, 107—314.
— *Anthropology and Ethnology under Czechoslovakia — The people*.
In: Horecky, P. L. (ed.) — East Central Europe: a guide to basic publications, Chicago, 175—179.
- 1970 — *A contribution to the study of value orientations among the Czechs and Slovaks*.
Amherst.
— *Czech ethnography since World War II*.
East European Quarterly 4, 252—264.
— *Concerning two Czech publications of the ethnography of industrial regions*.
In: Salzmann, Z. (ed.) — A symposium on East European ethnography, Amherst, 75—94.
— *K několika novým amerikanismům v češtině*. (s A. Chmelovou) Naše řeč 53, 61—62.
— *K některým módním slovům cizího původu*.
(s A. Chmelovou) Naše řeč 53, 127—128.
— *K některým módním výrazům přejatým z angličtiny*.
(s A. Chmelovou) Naše řeč 53, 309—311.
- 1971 — *Patterns of teaching and the teaching of patterns*.
The Bulletin of Inter. Schools Association 64, 6—11.
— *Anthropology and education*.
World Order 5, 3, 25—32.
— *Some sociolinguistic observations on the relationship between Czech and Slovak*.
In: Pi-Sunyer, O. (ed.) — The limits of integration: Ethnicity and nationalism in modern Europe, Amherst, 1—41.
- 1972 — *Příspěvek k vytvoření českých podob indiánských jmen*.
Naše řeč 55, 250—262.
- 1973 — *Adaptation of sections from Anthropology for a correspondence course, Man in society*.
Ontario Ministry of Education.
- 1974 — *Komárov: A Czech farming village*. (spolu s V. Scheuflerem)
New York.
1976 — *Problems of racial classification*.
Acta facultatis rerum naturalium universitatis Comenianae, Anthropologia XXII, 11—13.
— *Some remarks concerning a proposed Czech terminology of North American Indian tribal names*.
In: Studies in Czechoslovak culture and society, Meerut (India), 164—172.
- 1978 — *Humanity and culture*. (spolu s O. Pi-Sunyer)
Boston
— *Instructor's manual for Humanity and culture; an introduction to anthropology*. (spolu s Mulcahy, S. D. + O. Pi-Sunyer).
Boston
- 1979 — *A bibliography of sources concerning the Czechs and Slovaks in Romania*.
East European Quarterly 13, 465—488.
- 1980 — *Language standardization in a bilingual state: the case of Czech and Slovak, two closely cognate languages*.
Language problems and language planning 4, 38—54.
— *Arapaho stories — Hinónó*
Anchorage (Aljaška).
- 1981 — *Nicknaming in Bigar: a contribution to the anthropology of a Czech-speaking village in the southern Romanian Banat*.
Names 29, 121—137.
— *Two traditional Arapaho tales*.
Wind River Reservation, Wyoming.
— *Analytical bibliography of sources concerning the Arapaho Indians*.
Wind River Reservation, Wyoming.
— *Naming persons in Bigar, a Czech-speaking village in the southern Romanian Banat*.
Austin.

- 1982 — *Bibliography of sources concerning the Arapaho language.*
Algonquian and Iroquoian Linguistics 7, 3, 37—41.
- 1983 — *Two contributions to the study of Czechs and Slovaks settled in Romania.*
Amherst.
— *Three contributions to the study of socialist Czechoslovakia.*
Amherst
— *Contemporary Czech ethnography: theory, practice, amphases.*
Newsletter of the East European Anthropology Group 3, 1, 12—21.
— *Dictionary of contemporary Arapaho usage.*
Wind River Reservation, Wyoming.
- 1984 — *Some observations on the Czech spoken by the villagers of Ravensca in the southern Romanian Banat.*
Melbourne Slavonic Studies 18, 65—118.
- 1985 — *Bibliografija k dejinám Slováků a Čechů v Rumunsku.*
Slováci v zahraničí 11, 181—212. Martin
- 1987 — *Medieval Bohemian music in anthropological perspective.*
In: Machann, Cl. (ed.) — *Papers from Czech music in Texas: a sesquicentennial symposium*, 133—150.
— *Dodatky k Bibliografii k dejinám Slováků a Čechů v Rumunsku.*
Slováci v zahraničí 13, 182—189. Martin
- 1988 — *The Arapaho Indians: a research guide and bibliography.*
New York.
- 1989 — *Anglicisms in Modern Literary Czech.*
Amherst.
— *Foreign influences on Czech as a measure of nationalism and internationalism.*
Canadian Review of Studies in Nationalism 16, 63—77.
- 1990 — *Portrayal of gender relations in contemporary Czech mass media.*
East European Quarterly 23, 399—407.
- Skalník Petr
1978 — *The early state as a process.* (s. 597—618)
Early states in the Voltaic basin. (s. 469—494)
The early state: theories and hypotheses (spolu s H. J. M. Claessen), s. 1—29.
Limits: beginning and end of the early state. (spolu s H. J. M. Claessen), s. 619—635.
The early state: Models and reality (spolu s H. J. M. Claessen), 637—650.
In: Claessen, H. J. M. + P. Skalník (eds.): *The Early state*, Hague.
- 1979 — *The dynamics of early state development in the Voltaic area (West Africa).*
In: Seaton, S. L. + H. J. M. Claessen (eds.): *The state of the Art*, Hague, 197—213.
— *Modernization of the Slovak peasantry: two Carpathian highland communities.*
In: Berdichewsky, B. (ed.): *Anthropology and Social change in rural areas*, Hague, 253—261.
- 1981 — *Some additional thoughts on the concept of the early state.* (s. 339—352)
Ubi sumus? The study of the state conference in retrospect. (s. 469—509)
In: Claessen, H. J. M. + P. Skalník (eds.): *The study of the state*. Hague.
— *Community — struggle for a key concept in Soviet ethnography.*
Dialectical anthropology 6 (2), 183—191.
- 1982 — *Community studies and the limits of representativeness: a socio-ecological discussion on mountain communities.*
In: Mendras, H. + I. Mihailescu (eds.): *Theories and Methods in rural community studies*, Oxford, 169—189.
— *Bronislaw Malinowski (1884—1942). Een argonaut uit Kraków.*
In: Banck, G. + B. van Heijningen (eds.): *Berioep antropoloog. Vreemde volken, visies en vooroordelen*, Amsterdam, 29—41.
- 1983 — *Questioning the concept of the state in indigenous Africa.*
Social dynamics 9 (2), 11—28.
- 1985 — *Soviet etnografija: Marxist methodology or evolutionist ideology?*
In: *Ideological beliefs and research in the social sciences*, Cape Town, 167—190.
- *Chieftaincy and the state. The dragging history of the Nanumba — Konkomba conflict.*
Ghana Newsletter 17, 4—22.
- 1986 — *Nanumba chieftaincy facing the Ghanaian state and Konkomba 'tribesmen': an interpretation of the Nanumba-Konkomba war.*
In: van Binsbergen, W. + F. Reyntjens + G. Hesselings (eds.): *State and local community in Africa*, Brussels, 89—109.
— *Uneven development in European mountain communities.*
Dialectical anthropology 10 (3—4), 215—228.
— *Towards an understanding of Soviet ethnos theory.*
South African J. of Ethnology 9 (4), 157—166.
- 1987 — *On the inadequacy of the concept of 'traditional state' (illustrated by ethnographic material on Nanun, Ghana).*
J. of legal pluralism 25 + 26, 301—325.
- 1988 — *La théorie soviétique de l'ethnos et son parallèle sud-africain.*
Cahiers d'Etudes Africaines XVIII, (2), 110, 157—176.
— *'Tribe' as colonial category.*
In: Boonzaier, E. + J. Sharp (eds.): *Basic Myths of South African politics*. Cape Town.
- 1989 — *Outwitting the state: an introduction.* (s. 1—21)
Outwitting Ghana: pluralism of political culture in Nanun. (s. 145—168)
In: Skalník, P. (ed.): *Outwitting the state*. New Brunswick.
— *Système politique.*
Afrique australe.
In: *Dictionnaire de l'ethnologie et de l'anthropologie*. Paris.
- Stuchlík Milan
1969 — *Niveles de la organización social de los Mapuche.*
Temuco.
1970 — *Categorías del terreno entre los atacos.*
Rehue III, Concepción.
— *El estado contemporáneo de la sociedad Mapuche.*
Stylo, Temuco.
1971 — *Mingaco — la institución de ayuda económica mútua de los Mapuche.*
Revista de Antropología de la Univ. de Antioquia.
1972 — *Los mecanismos de la cooperación interfamiliar en la comunidad Mapuche.*
Temuco.
— *La familia Mapuche. Planificación y mantención.*
FLACSO, Santiago de Chile.
1973 — *Rasgos de la sociedad Mapuche contemporánea.*
Santiago de Chile.
1976 — *Life on a halfshare: Mechanisms of social recruitment among the Mapuche of Southern Chile.*
London.
— *Whose knowledge?*
In: Holý, L. (ed.): *Knowledge and behaviour*, Belfast, 1—25.
1977 — *Goals and behaviour.* (s. 7—47)
The emergence of a group. The case of a Mapuche sports club. (s. 153—165)
In: M. Stuchlík (ed.): *Goals and behaviour*, Belfast.
- 1981 — *The structure of folk models.* (spolu s L. Holým)
In: Holý, L. + M. Stuchlík (eds.): *The structure of folk models*, London, 1—34.
- 1983 — *Actions, norms and representations. Foundations of anthropological inquiry.*
Cambridge (spolu s L. Holým).
- Červenec 1990

CZECH ANTHROPOLOGISTS IN EXILE,
A CONTRIBUTION TO THE POSTWAR
DISCIPLINE'S HISTORY

Summary

Biographically oriented article presents the brief life stories of the Czech anthropologists working after the WW II abroad. Majority of them is unknown to the Czech professional community due the absence of informations in the Czech periodicals. The article acquaints with the professional activities of Bob Holas, Ladislav Holý, George Chaloupka, Karel Kupka, Otakar Nahodil, Leopold Pospíšil, Zdenek Salzmann, Petr Skalník and Milan Stuchlík. Their's selected bibliography forms an important part of the article.

překlad: autor